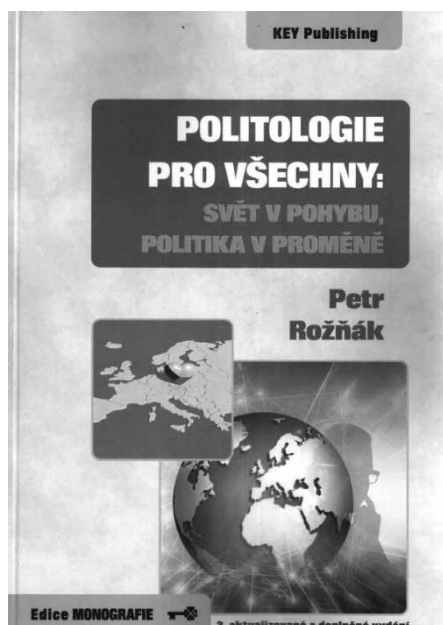

Recenze monografie autora – Petr Rožňák

Jan Eichler

Politologie pro všechny: Svět v pohybu, politika v proměně

Petr Rožňák je známým politologem, který se na tomto poli pohybuje již přes tři dekády. Pracuje jako VŠ učitel, mezi jeho absolventy je řada lidí, kteří se pak vypracovali na velmi významné posty v nejrůznějších sférách společenského života. Je autorem dlouhé řady statí a také několika monografií, které si vždy našly mnoho zvědavých čtenářů. V roce 2025 vyšla prozatím jeho nejnovější kniha, která je, jak se v angličtině říká, latest but not least.

Rožňákova poslední kniha je především učebnicí, která pozorné čtenáře provází labiryntem bohatých poznatků soudobé politologie. Jako taková má především didaktický rozměr, který je zvýrazněn i nespornou přidanou hodnotou, jež spočívá na čtyřech pilířích. Především je to část nazvaná sumář, která čtenářům představuje hlavní obsahové otázky, které budou řešeny na následujících stránkách. Dále je třeba ocenit skutečnost,

že každá kapitola je uzavřena výstižným a srozumitelným shrnutím nazvaným politologické praktikum. Toto praktikum čtenářům velice přehledným a shrnujícím způsobem vysvětluje hlavní vysvětlované náměty.

Třetím pilířem je část nazvaná úkol, která čtenáře vtahuje do aktivní diskuse přesně stejným způsobem, jakým by to měl dělat každý správný VŠ učitel. A na konci každé kapitoly najdeme část nazvanou kontrolní otázky, která čtenáři pomáhá, aby si uvědomil, co z té sumy poznatků je tím skutečně nejdůležitějším. Toto je inspirativní pro všechny autory na tomto poli.

Z pohledu čtenáře Vojenských rozhledů jsou v Rožňákově knize nejzajímavější ty části, které pojednávají o armádě, vojenství a o hlavních bezpečnostních hrozbách světa 35 let po skončení studené války. V tomto světle pak knize jasně dominuje kapitola 19, která má název Úloha armády a její vztah k politice.

Na stránkách této kapitoly autor srozumitelně vysvětluje, proč je armáda specifickou institucí v každé zemi a v každém politickém systému. Rožňákův přístup k této problematice je dost svérázný a ojedinělý, především proto, že už první podkapitolu začíná námětem „Armáda. Vojenská diktatura.“ Doposud naprostá většina autorů začínala tím, že nejprve vysvětlila obecné rysy armády jako instituce a k vojenské diktatuře se dostávali až ke konci svých pojednání, protože to je skutečně dost výjimečná záležitost.

Vždyť jenom v Evropě máme spoustu zemí, kde vojenská diktatura nikdy neexistovala: na prvním místě musím připomenout Československo a jeho oba nástupnické státy, dále pak Velkou Británii, Francii, země Beneluxu, mimo Evropu pak USA, Kanadu, Austrálii, Nový Zéland. A mohli bychom připomenout ještě řadu dalších zemí.

Dále se v této kapitole čtenář setká s myšlenkou vyjádřenou slovy: hodnoty dlouhotrvající demokracie, to nejsou hodnoty armády. Armáda je ve velkém rozporu s demokracií (s. 275). Tady je potřeba namítnout, že především v zakládajících členských zemích NATO takový rozpor neexistuje, jejich armády se s principy demokracie zcela ztotožnily. A u nových členských zemí aliance právě ztotožnění se s principy demokracie hrálo a nadále hraje významnou roli v jejich reformě a ukotvení se v rámci demokratických společností.

Kontroverzní charakter má i tvrzení na s. 276, že v současnosti nalezneme cca 37 zemí s vojenskou diktaturou, což je přibližně tolik, jako je demokracií. No, běžně se uvádí, že v dnešním světě je až ke stovce demokracií, což je počet, který výrazně převyšuje počet vojenských diktatur.¹

Velice zajímavé myšlenky obsahuje také autorovo hodnocení studené války. K tomu jen doplním, že studená válka byla jediným obdobím dosavadních dějin, které neskončilo další válkou, nýbrž mírovým způsobem, na jehož konci byla pařížská konference KBSE konaná v listopadu 1991, která vyhlásila oficiální konec studené války.

Celkově se u této kapitoly projevuje jeden rys, který je typický pro celou recenzovanou knihu: chybí jasné teoretické ukotvení. Autor sice připomíná amerického teoretika Samuela Huntingtona, ale uvádí ho jen v poznámce pod čarou. Přitom je to akademik, který významné „vyrostl“ právě na důkladném rozboru úlohy armády ve společnosti.²

Ve světle této charakteristiky docházím k závěru, že Rožňákova kniha je především učebnicí, není vědeckou monografií v pravém slova smyslu. A to tím spíše, že má celkem 22 kapitol, což u žádných monografií není. Autor na jedné straně pokrývá nesmírně rozsáhlé pole námětů, ale na druhé straně jsou limity v hloubce záběru.

Dále je třeba vyjádřit lítost nad tím, že kniha neobsahuje konkrétní příklady hodnocených jevů a událostí. Platí to především o významných armádách, o jejich interakcích se společnostmi, kterým slouží, o významných vojenských i politických osobnostech. Přitom

1 Blíže viz. Např.: „Democracy Index 2024 - What's wrong with representative democracy?“ (PDF). Economist Intelligence Unit. 2025.

2 Jde zejména o dvě následující celosvětově citované monografie. První z nich má název: American military strategy. Berkeley: University of California, 1986. Druhé Huntingtonovo dílo nese název The Soldier and the State : The Theory and Politics of Civil-Military Relations. Cambridge: Harvard University, 1994. V nich Huntington zformuloval ukázkou akademického přístupu k problematice armády a ozbrojených sil.